

Når FN står sandfast

Okkupasjonen av Vest-Sahara og behovet for FN-reform

Hva betyr det at Norge støtter FN i Vest-Sahara hvis FN har kjørt seg fast? 16 norske ungdomsorganisasjoner reiste til Vest-Sahara for å lære om folket fra Afrikas siste koloni. Ingen slapp inn.

PUBLISERT
25. mai 2018

Denne utgivelsen er finansiert av Norad.
Reiser omtalt i publikasjonen er finansiert av
de deltakende organisasjonene eller av de
reisende selv.

FOTO

UN/Martine Perret (s.1),
Anette Karlsen (s.2, 18),
UN/Evan Schneider (s. 6, 24),
Mali Rosseth (s.8),
Ingrid Rabbe Larsen (s.10),
UN/Martine Perret (s.12),
Kristoffer Klunk (s.16a),
Hedvig Heyerdahl (s.19).

DESIGN

Lars Hoie

ISBN

Trykk: 978-82-999726-5-9
Digital: 978-82-999726-4-2

Publikasjonen kan fritt gjenbrukes i print
eller online. For spørsmål knyttet til
rapporten, kontakt info@vest-sahara.no

«Det er veldig få fugler her, de flyr
bare borb», forteller Savia, som er
født i Vest-Saharas flyktningleirer
i Algerie. Savias beste venn er en
due som har brukket vingen.

Stå opp for Vest-Saharas folk

Hva slags verden vil vi bo i? En som er basert på lov og orden? Eller en verden der statene med de største musklene får det som de vil?

I Vest-Sahara, Afrikas siste koloni, vokser en ny generasjon frustrerte ungdommer opp. De føler at FN har dolket dem i ryggen. Det lille folket i Vest-Sahara har retten på sin side. Ifølge FN har de rett til å velge sitt lands framtid. Men Marokko, som okkuperer deler av territoriet, stanser avkoloniseringen. De tvinner FN rundt lillefingeren og er støttet av sin nærmeste allierte, Frankrike.

Med dette som bakteppe, hva slags politikk skal Norge føre? Hvis FN ikke kommer videre i å løse konflikten i Vest-Sahara, skal vi aktivt forsvare folkeretten eller støtte oss på FN?

16 norske organisasjoner har de siste tre årene sendt delegasjoner til Vest-Sahara. Så lenge Frankrike ikke tillater at FN rapporterer om menneskerettighetsbrudd, ville vi gjøre det selv.

Samtlige nordmenn fra norsk sivilsamfunn som har forsøkt å besøke okkuperte Vest-Sahara siden 2016 har blitt enten utvist fra territoriet eller blitt nektet innreise på grensen. Totalt har 122 norske ungdommer blitt deportert av marokkansk politi.

I dette heftet forteller vi om hva vi opplevde – og hva vi ble nektet å rapportere om.

Deltakende organisasjoner:

Arbeidernes Ungdomsfylking (AUF),
Changemaker,
FO-studentene,
Fremskrittspartiets Ungdom,
Grønn Ungdom,
Høyres Studenter,
Industri Energi Ung,
Kristelig Folkepartis Ungdom,
Norsk Studentorganisasjon,
Rød Ungdom,
Senterungdommen,
Sosialistisk Ungdom,
Studentenes og Akademikernes
Internasjonale Hjelpfond (SAIH),
Støttekomiteen for Vest-Sahara,
Unge Høyre,
Unge Venstre.

Det er én koloni igjen

På FNs kart er det én koloni igjen på det afrikanske kontinentet; Vest-Sahara.

Alle andre tidligere kolonier i Afrika har fått sin frihet, bare ikke Vest-Sahara. Konflikten om territoriet startet i 1975, da marokkanske styrker rykket inn i området. Det hadde lenge ligget i kortene at Vest-Sahara skulle bli selvstendig etter nesten hundre år som spansk koloni. Men, i stedet for å bli en egen stat, ble området okkupert av nabolandet før Spania forlot det. FN fordømte inntoget, og Marokkos krav på territoriet ble avvist av Den internasjonale domstolen i Haag.

Under et regn av bomber, flyktet halve befolkningen østover. De slo seg ned i flyktningleirer i ørkenen sørvest i Algerie. Der lever omkring 200.000 saharawier fortsatt. De aller fleste saharawiske ungdommene bor faktisk ikke i sitt eget hjemland. De har enten vokst opp i flyktningleirene i Algerie, eller de har flyttet til Europa fra de okkuperte områdene.

Marokkanske styrker møtte uventet mye motstand da de inntok Vest-Sahara. Allerede da Vest-Sahara var en spansk koloni hadde saharawiene organisert seg i frigjøringsbevegelsen Front Polisario. Etter 16 år med væpnet konflikt inngikk Marokko og Polisario en våpenhvileavtale i 1991. Ifølge avtalen skulle det gjennomføres en folkeavstemning i Vest-Sahara i 1992 om hvorvidt landet skulle bli selvstendig eller innlemmes i Marokko. En FN-operasjon ble sendt dit for å overvåke våpenhvilen og gjennomføre folkeavstemningen.

Snart tre tiår senere har folkeavstemningen ennå ikke blitt avholdt. Marokko har mektige allierte. Blant dem finner vi Frankrike, som forsvarer Marokko hver gang situasjonen i Vest-Sahara tas opp i FNs Sikkerhetsråd. Til nå har få stater ønsket å kritisere Marokkos nære venner for den uforbeholdne støtten.

Vest-Sahara har noen av verdens rikeste fosfat- og fiskeforekomster. I tillegg er det muligheter for olje- og gassfunn i landet. Til tross for at EU-domstolen har funnet det å være ulovlig, samarbeider internasjonalt næringsliv – og norsk – næringsliv med marokkanske myndigheter i de okkuperte områdene. Denne støtten er med på å legitimere og finansiere den kostbare okkupasjonen.

Den vedvarende konflikten er et stort hinder for stabilitet, utvikling og økonomisk integrasjon i Nord-Afrika. Mangelen på samarbeid mellom Marokko og Algerie gjør det også vanskeligere å bekjempe terrorisme i regionen. En avklaring av Vest-Saharas status vil løse flere av disse humanitære og politiske flokene.

Norske myndigheters posisjon er å støtte FNs arbeid i Vest-Sahara. Men hva betyr det når FN er fullstendig handlingslammet i spørsmålet?

1945

I dag

Vest-Sahara

Den Saharaviske Arabiske Demokratiske Republikk

HOVEDSTAD
El Aaiún (Laayoune)

AREAL
266.000 km². Grenser til Marokko i nord, Mauritania i øst og sør og Algerie i nordøst.

SPRÅK
Hassanya-arabisk

BEFOLKNING
I flyktningleirene ca 200.000, og i de Polisario-kontrollerte «frigjorte» områdene rundt 30.000. I de okkuperte områdene er det uklart, kanskje 300.000 marokkanske bosettere, og 150.000 saharawier. I tillegg er det rundt 160.000 marokkanske soldater og politi. En betydelig del saharawier har flyttet til Europa, særlig Spania.

NATURRESSURSER
Fosfat, fisk og muligens olje.

- Marokkos militære mur
- ⊕ Hovedstad
- By
- Flyktningleir

1884 Vest-Sahara blir spansk koloni.
1963 FN inkluderer Spansk Sahara (senere Vest-Sahara), på listen over territorier der innbyggerne har rett til selvbestemmelse. FN krever at Spania skal respektere denne retten.
1973 Frigjøringsbevegelsen Front Polisario dannes for å kjempe for uavhengighet fra Spania.
1975 Den internasjonale domstolen i Haag gjentar hva FN har sagt, og fastslår at det er folket i Vest-Sahara som har suverenitet over Vest-Sahara. Domstolen avviser

de marokkanske og mauritanske kravene på territoriet. Likevel rykker Marokko og Mauritania inn i Vest-Sahara. Inntoget skjer mens Vest-Sahara fortsatt er spansk. En krig bryter ut med mellom de to nye okkupasjonsmaktene og Front Polisario.
1976 Spania trekker seg formelt ut av Vest-Sahara, og saharawiene i eksil danner den Saharaviske Arabiske Demokratiske Republikk.
1979 Mauritania trekker seg ut av Vest-Sahara etter å ha lidd store tap mot Polisario. Marokko rykker

inn i området som Mauritania forlater.
1991 Etter en 16 år lang krig, forhandler FN fram en våpenhvile mellom Marokko og Polisario. Betingelsen var at en folkeavstemning om områdets status skulle finne sted i 1992. FN nedsetter en operasjon, MINURSO, for å gjennomføre avstemningen.
2004 Etter å ha halt ut tiden i over et tiår, nekter Marokko å avholde en folkeavstemning. De møter få internasjonale reaksjoner. Polisario godtar senere at selv

marokkanerne skal få stemme i saharawiernes folkeavstemning. Selv det er ikke godt nok for Marokko.
2018 Snart tre tiår har gått siden folkeavstemningen skulle avholdes. Mer enn 100 resolusjoner fra FN har krevd at Vest-Saharas folk må få rett til selvbestemmelse. MINURSO er fortsatt utstasjonert i Vest-Sahara, uten mandat til å overvåke menneskerettighetsbrudd. Overgrepene mot det saharawiske folket vedvarer.

FNs tidligere generalsekretær Ban Ki-Moon (t.v.) var den første FN-sjefen til å besøke den delen av Vest-Sahara som ikke er under marokkansk okkupasjon, de såkalte frigjorte områdene. Her får han en kopp te hos saharaviske nomader. Hans tur til Vest-Sahara førte til store demonstrasjoner i Marokko, og til at marokkanske myndigheter kastet FN-personell ut av de okkuperte områdene.

Da Marokko utviste FN – uten konsekvenser

Det er lite som minner om et nøytralt FN når man betrakter hovedkvarteret til MINURSO-operasjonen i El Aaiún i okkuperte Vest-Sahara. Besøkende kan telle et tjuetalls marokkanske flagg hengende rundt bygningen. Hadde man ikke visst bedre, skulle man trodd FNs operasjon i Vest-Sahara var et marokkansk offentlig kontor.

Dette flagg-innpakkede fortet står som et symbol på en FN-ledet fredsprosess som har latt seg diktere av Marokko. I en årrekke pleide til og med et marokkansk flagg å henge oppå bygningen.

«Jeg vet ikke hvordan dette kan ha pågått i 16 år uten at noen har reagert. Man kan ikke akseptere at det henger et marokkansk flagg over FN-bygningen», påpekte en dansk generalmajor som til slutt tok ned flagget.

FNs tidligere generalsekretær Ban Ki-Moon pleide å skrive at MINURSO-operasjonen «avviker fra generelt aksepterte prinsipper, normer og praksis fra fredsbevaring». Han kunne trekke fram eksempler: «MINURSOs biler er forpliktet til å ha marokkanske registreringsskilt. Marokkanske flagg rundt MINURSO-hovedkvarteret gir et inntrykk som sår tvil om operasjonens nøytralitet», skrev generalsekretæren.

Ifølge FN-sekretariatet har det vært eksempler på marokkansk spionasje på kommunikasjonen mellom MINURSO-hovedkvarteret og New York, og MINURSO-ansatte har blitt irettesatt av marokkansk politi.

Alle disse forholdene fortsetter. Men de siste årene har FNs generalsekretær unnlatt å omtale det i rapportene til Sikkerhetsrådet. Noen av disse forholdene kan virke som flisespikkeri, men de illustrerer et grunnleggende problem: FN er handlingslammet overfor Marokkos manøvre.

FNs Sikkerhetsråd er det mektigste organet i FN. De har mulighet til å gripe inn i andre stater, og nedsette internasjonale styrker. Når FNs styrker opererer internasjonalt, er det på oppdrag fra Sikkerhetsrådet. Stater vil normalt ha stor respekt for avgjørelsene som rådet tar. Men i Vest-Sahara slipper Marokko unna med det meste.

Hver vår når Vest-Sahara-saken skal behandles i FNs Sikkerhetsråd, starter Marokko provokasjoner som trekker fokuset vekk fra mangelen på framgang i fredssamtalene. Marokko har startet konflikter mot fredsmegler i konflikten, mot FNs generalsekretær, mot USA for å fremme menneskerettighetene, og mot Polisario for påståtte brudd på våpenhvilen.

I flere år nektet Marokko FNs fredsmekler å besøke de okkuperte områdene. I en periode nektet de også sjefen på FN-kontoret i Vest-Sahara å innta sin posisjon.

I 2015-2016 så man det hittil tydeligste eksempelet på hvor handlingslammet Sikkerhetsrådet kan være i møte med den

fransk-marokkanske alliansen: det var perioden da Marokko nektet FNs daværende generalsekretær å besøke FN-kontoret i territoriet. Det er svært uvanlig at FNs sjef ikke får besøke sine ansatte ved en FN-avdeling. Ban Ki-Moon var i ferd med å gå av etter ti år som generalsekretær, og koreaneren ønsket å gjøre en siste innsats for Vest-Sahara.

Derfor reiste Ban Ki-Moon i stedet til alle andre land i regionen. Det som virkelig fikk begeret til å renne over for Marokko var at Generalsekretæren også reiste til den delen av Vest-Sahara som ikke er okkupert, som gjest av Polisario. Han brukte også ordet «okkupasjon» om Vest-Sahara, et ord som Generalforsamlingen også har brukt.

Marokko ble så provosert at de svarte med å beordre en stor del av den internasjonale staben på FN-kontoret i Vest-Sahara ut av landet. Og hva svarte Sikkerhetsrådet med? Ingenting.

Den påfølgende resolusjonen i Sikkerhetsrådet var så tannløs at fem land stemte imot eller avholdende. Det er flere tiår siden en resolusjon har fått så lite støtte i Sikkerhetsrådet, i en hvilken som helst sak. De fem statene som motsatte seg i Sikkerhetsrådet var frustrerte over at den ikke inneholdt noe kritikk av Marokkos framgangsmåte overfor FN.

«Resolusjonen burde ha krevd en umiddelbar gjenoppretting av MINURSO-styrken», poengterte New Zealand da de i protest stemte blankt på resolusjonen. De understrekte at utvisningen har ført til at FN-operasjonen ikke får gjort det den skal.

Det tok hele to år før FN-operasjonen var fulltallig igjen.

HVA ER SIKKERHETSRADET?
FNs Sikkerhetsråd er FNs handlingsorgan, og er det organet med mest makt i hele FN. Det er bare Sikkerhetsrådet som kan sende ut fredsbevarende styrker og operasjoner som MINURSO. Alle medlemsland må følge rådets vedtak. Stormaktene USA, Frankrike, Kina, Russland og Storbritannia er faste medlemmer, og kan forhindre foreslåtte vedtak gjennom vetoretten. Ytterligere ti stater roterer om de øvrige plassene i rådet og har ikke vetoret.

HVA ER MINURSO?
The United Nations Mission for the Referendum in Western Sahara (MINURSO) ble opprettet av FNs Sikkerhetsråd i 1991 for å organisere en folkeavstemning i Vest-Sahara. Folkeavstemningen skulle finne sted i 1992. Men Marokko har siden nektet å gå med på de inngåtte fredsavtalene, og i mellomtiden står FN-styrkene utstasjonert der, uten alt for stor aktivitet.

Norge stanser viktig matprogram

Nødhjelp har til hensikt å få mottakere til å legge seg mette om kvelden. Maten kan bestå av linser, ris eller olje. Sjelden noe mer. Ingen grønnsaker, kjøtt eller frukt. Tenk å leve et helt liv på nødhjelp.

En person som lever et liv på nødhjelp, vil ikke få livsviktige vitaminer og mineraler.

Slik er det for flyktningene fra Vest-Sahara. De bor på et sletteområde som minner om et månelandskap. Det er flatt og tørt i alle retninger, og ingen vegetasjon. Ingen var ment å bo i den golde ørkenen sørvest i Algerie. Om sommeren stiger gradestokken over 50 grader. I disse leirene er flyktningene totalt avhengige av internasjonal nødhjelp. Hjelpen kommer alltid i siste liten, og den strekker aldri til. Kronisk feilernæring er svært utbredt, 70 prosent av alle kvinner har jernmangel.

Matlagrene i flyktningleirene varer sjelden mer enn noen uker eller måneder fram i tid. Når de feilernærte flyktningene havner på sykehus har de pleid å få ferskmat donert gjennom et bistandsprogram som har vært finansiert av UD.

Vest-Saharas flyktninger har i over 40 år vært avhengige av akutt nødhjelp. Drikkevannet fraktes ut til flyktningene i tankbiler fra FNs høykommissær for flyktninger, UNCHR.

Det er «viktig å sørge for at situasjonen er så god som overhodet mulig for de berørte, inntil man oppnår en løsning på konflikten. Norge bidrar derfor med økonomisk støtte til [...] humanitære organisasjoner som leverer mat og andre grunnleggende tjenester i flyktningleirene i Algerie», uttalte Norges utenriksminister Børge Brende i 2014.

«Jeg er dypt bekymret for den kroniske mangelen på finansiering av humanitær bistand til tross for økende behov», skrev FNs generalsekretær i sin årlige rapport i april 2018. Han tryglet verdenssamfunnet om fortsatt finansiering til bistanden.

Men fra mai 2018 har UD valgt å sette kroken på døra for det fem millioner kroner store programmet som holdt liv i sykehusenes mattjenester. Programmet er relativt lite, men totalt avgjørende for helsetilbudet i flyktningleirene.

«Utover kjernestøtten til humanitære partnere som opererer i Vest-Sahara, ønsker UD å øremerke begrensede humanitære midler på andre situasjoner som er høyere prioritert som følge av humanitære behov», forklarte UD i mai 2018 til den norske organisasjonen som gjennom lokale partnere i flyktningleirene har drevet prosjektet.

Men det er uklart hva UD-svaret betyr. For etter dette har UD kommentert det motsatte: at det ikke er riktig at Norge skal kutte støtten til flyktningene i Algerie.

«Vi vurderer videreføring av støtten på samme nivå som i fjor [...] på grunnlag av den samlede vurderingen av humanitære behov», svarte UD. Regjeringen har ikke svart på spørsmål om de er enige i beskrivelsen fra FN om at behovene i de saharawiske leirene er akutte og økende. Ved å være uklare om det reelle behovet i flyktningleirene, er det med andre ord fullt åpent for UD å fjerne støtten etter en 'samlet vurdering'.

Saharawiene er ofre for det som kalles 'bistandstrøtthet' – eller *donor fatigue*. Hvilke stater gidder å støtte en akutt situasjon år etter år? Stater og organisasjoner går lei, og de siste årene har vi sett en jevn nedgang i bistanden til saharawiene. Det overraskende kuttet av norsk bistand kommer på toppen av at programmer som er finansiert av Sverige, Spania og EU allerede er kraftig redusert.

De siste årene før norske ungdomspartiledere besøkte flyktningleirene i 2018, fikk FNs høykommissær for flyktninger (UNCHR) bare dekket mellom en tredel og femdel av budsjettene sine fra det internasjonale samfunnet for sitt arbeid med saharawiene. Dette stiller FN overfor umulige dilemmaer.

«Hva skal vi kutte først hvis vi ikke har råd til å bistå med husly, gass, mat, utdanning og vann?», spurte François Abiyngoma da han møtte norske ungdomspartiledere. Abiyngoma er sjef for UNHCRs lokale prosjekter i leirene i Algerie.

«Om vi kutter i husly, blir folk syke, og kan utvikle feilernæring. Dropper vi gass, har de ingenting å lage mat med – det er jo ikke sånn at de kan hente ved for brensel noe sted. Skal vi kanskje la være å gi gass, men gi dem mat istedet? Hvordan kan de lage mat om de ikke har gass?», sa Abiyngoma. De sitter

igjen med en kabal som er nær umulig å løse.

Budsjettene til UNHCRs matprogram er så underfinansiert at de aldri vil kunne gi en balansert diett til befolkningen. Derfor har det vært avgjørende at når flyktningene får norsk-finansiert ernæring når de først har blitt innlagt på sykehus.

Det har vært flere fordeler med det norske nærværet: Man har bygget opp kompetanse på ernæring lokalt og man har bidratt til å styrke de lokale institusjonene. Men ikke minst har den norske tilstedeværelsen sørget for at den øvrige internasjonale bistanden er god nok. Generelt er det vanskelig for en mottaker av bistand å kritisere når giveren trår feil. Å ha flere internasjonale aktører på ett sted gjør at de kan korrigere hverandre. Denne vaktbikkjerollen har norske bistandsaktører lenge spilt overfor FN i leirene. En gang oppdaget nordmennene at FN hadde gitt mat som var direkte helseskadelig.

«Uten å vite det, ble flyktningene utsatt for ekstreme nivåer av et stoff som kan være livsfarlig», uttalte en norsk forsker i leirene.

UNHCR er i dag det mest synlige og viktigste FN-organet i de saharawiske flyktningenes hverdag. Deres mandat er å ta vare på flyktningenes ve og vel. Så lenge konflikten ikke er løst, vil FNs flyktningorganisasjon bare kunne gi midlertidig og akutt hjelp til de trengende.

«Eksil er som en lungebetennelse, man trenger antibiotika. I dette tilfellet er den rette type antibiotika å finne en politisk løsning. Jeg kan ikke tilby det. Jeg har bare aspirin for å døyve smerten», sa daværende FNs høykommissær for flyktninger, António Guterres, da han besøkte de saharawiske flyktningene for noen år siden.

Nå har Guterres byttet jobb, og blitt generalsekretær i hele FN. Men foreløpig har han ikke levert som man har kunnet håpe. Mange saharawier sier at hans rapporter om situasjonen i Vest-Sahara er like ubalanserte som kostholdet som flyktningene får levert i sekker.

Når denne publikasjonen går i trykken er det uvisst hva de blandede signalene fra UD om bistand i Vest-Saharas flyktningleirer betyr. Vil Norge fortsette å bevilge penger til flyktningleirene i Algerie? Og hva er den faglige begrunnelsen for å avvike ernæringsprogrammet på sykehusene?

Programmet er lite fra flere perspektiver:

Den totale verdien på all norsk humanitær matbistand til flyktningleirene gjennom alle tider er omtrent like stor som verdien av de mineralene som ett eneste norsk skip kan hente ut fra de okkuperte områdene i samarbeid med marokkanske myndigheter – i én eneste last. Norske fraktestartøyer besøker territoriet jevnlig, og har transportert ut verdier for milliarder av kroner det siste tiåret. En norsk båt kan frakte verdier for 50 millioner kroner, ressurser som flyktningene er eiere av. Det eneste direkte prosjektet i flyktningleirene, ernæringsprogrammet på sykehusene, er på fem millioner kroner årlig.

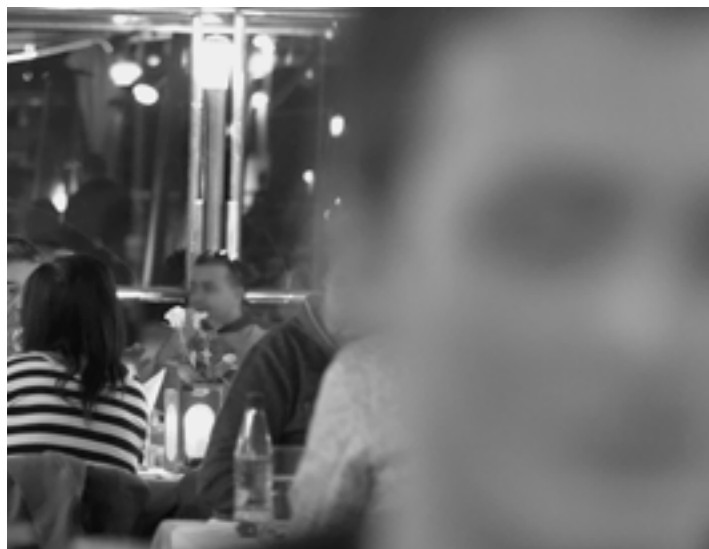
Men nå stopper kanskje denne bistanden?

Dagen broren min døde

Mettou Dambar, menneskerettighetsaktivist.

Politiet følger nøye med når nordmenn møter aktivister fra Vest-Sahara på marokkanske restauranter. Martin Ellingsen fra Grønn Ungdom (t.h.) og resten av middagsgjestene ble forfulgt av politiet på motorsykel etter at middagen var ferdig. Se hvordan: <https://www.youtube.com/watch?v=JRjKk0diAgw>

En sivilkledd mann sitter på nabobordet og drikker av en flaske Sprite. I to og en halv time har han drukket fra den samme lille flasken.

Mettou Dambar, menneskerettighetsaktivist, peker dem ut raskt.

«Han er også politi», sier Mettou, og peker på en annen av gjestene, sittende bak en bukett blomster helt bakerst i lokalet.

Tilsammen teller hun seks marokkanske politimenn i det lille restaurantlokalet i turistbyen Agadir. De sitter og følger med på et møte mellom Mettou og seks nordmenn. Noen timer i forveien hadde nordmennene observert en av mennene sittende under en busk ved hotellet sitt.

Nordmennene hadde blitt nektet å reise inn i Vest-Sahara, og fikk dermed ikke møtt Dambars familie som de hadde håpet. Så istedenfor tok Mettou turen til Agadir i Marokko for å dele sin sterke historie. Møtet ga en smakebit på overvåkningen som de saharawiske aktivistene lever under.

«Vi vet fortsatt lite om hva som egentlig skjedde den dagen broren min, Said, ble drept av en marokkansk politimann», sier Mettou.

Hun forklarer at han hadde vært ute på kvelden for å se en Barcelona-kamp, og skulle komme hjem like etterpå. Men det gjorde han aldri.

«Vi krevde å få ham obdusert, men myndighetene nektet. Istedenfor besluttet politiet å gravlegge ham uten engang å informere oss. Vi vet fortsatt ikke hvor han er gravlagt», sier Mettou.

Hun forteller om hvordan livet for familien ble vanskelig etter hendelsen med broren. Alt forandret seg over natten. Både hun og søsknene mistet jobbene sine. Noen måneder etter drapet på broren ble faren syk, og døde senere, av kreft.

«Vi tok med far fra sykehus til sykehus i desperasjon. Men ingen sykehus, verken offentlig eller privat, ville behandle ham. De sa det var fordi han var faren til Said Dambar», sier hun.

Innimellom bytter de sivilklede mennene på restauranten plass. Av og til holder de opp telefonen og tar bilder av den norske gruppen. Nordmennene hadde gjort sitt ytterste for å riste av seg politiet de selv hadde i hælene fram til middagen.

«Vi satt der på restauranten med litt dårlig samvittighet. Hun hadde vært så nøye på at vi burde bli kvitt politiet før vi møtte henne. Det klarte vi ikke. Vi sa ifra på forhånd, men likevel insisterte på hun på å møte oss. De saharawiske aktivistene er ubeskrivelig modige. Det er nesten som om de har sluttet å bry seg, at de ikke orker å være redd lengre», sier Ingrid Rabbe Larsen fra FO-studentene i etterkant.

I Vest-Sahara er broren og familien til Mettou Dambar blitt et symbol på grov urettferdighet mot saharawier. Nå har familiens hus blitt samlingsplass for andre som kjemper mot okkupasjonen.

«Jeg har brutt stillheten. Den dagen min bror døde ble jeg en menneskerettighetsaktivist», sier Mettou.

Norge krever svar

Det er natt, og FN-personell kjører rundt i Vest-Saharas hovedstad i sine hvite FN-biler. Når de er vitne til et overgrep, forteller de det ikke til sjefene sine i New York.

Alle moderne FN-operasjoner i verden har i oppgave å dokumentere overgrep de er vitne til. Deretter rapporterer de tilbake til FNs hovedkvarter i New York. På den måten kan FNs Sikkerhetsråd følge opp konfliktene og sine operasjoner basert på troverdige kilder.

Men i Vest-Sahara får ikke FN-personellet lov til å rapportere om overgrepene de får øye på.

Land som USA og Storbritannia har foreslått at FN i Vest-Sahara skal få dokumentere overgrepene. Også norske myndigheter vil gjerne se at dette skjer. Frankrike blåneker.

«Jeg tok [...] opp dette spørsmålet i min samtale med den franske utenriksministeren», forklarte tidligere utenriksminister Børge Brende.

«Situasjonen i Vest-Sahara gir fortsatt grunn til bekymring. Det rapporteres jevnlig om menneskerettighetsbrudd. Menneskerettighetssituasjonen er derfor et sentralt element i samtalene mellom Norge og Marokko. Da jeg var i Marokko 15. mars understreket jeg overfor marokkanske myndigheter at menneskerettighetene til den saharawiske befolkningen i Vest-Sahara må sikres», forklarte Brende til Stortinget.

Men den fransk-marokkanske alliansen blokkerer at FN kan få en rolle i å rapportere.

MINURSO er den eneste moderne FN-operasjonen som ikke har menneskerettigheter som del av mandatet, og styrken står som «et stille vitne til grove menneskerettighetsbrudd», ifølge Amnesty International.

Utfordringen til FN i Vest-Sahara er den såkalte vetoretten. Denne retten betyr at hvert av de fem faste medlemmene av FNs Sikkerhetsråd har rett til å motsette seg et forslag til uttalelse som de er uenig i. Denne retten til å legge ned veto gjør FN handlingslammet i spørsmål der én av de fem statene har sterke interesser. De fem statene er USA, Storbritannia, Kina, Russland og Frankrike.

I Vest-Sahara stoppes initiativene i Sikkerhetsrådet av Frankrike – Marokkos nære allierte. På fransk UD sines nettsider klarer de ikke å understreke mange nok ganger at de støtter Marokkos tilnærming til konflikten.

Marokkos plan for Vest-Sahara er «troverdig», understreket den tidligere franske presidenten Nicolas Sarkozy nylig på en kontroversiell konferanse i de okkuperte områdene, under den marokkanske kongens beskyttelse. Tidligere uttalelser har kommet fra franske statsledere, både på venstre- og høyresiden i politikken.

Hvorfor presser ikke andre stater for at Frankrike skal støtte menneskerettighetene i Vest-Sahara?

«Det er urealistisk å få det implementert på grunn av Frankrikes fastlåste posisjon, dermed spør vi heller ikke», fortalte en representant fra svenske myndigheter da Sverige satt i Sikkerhetsrådet i 2018.

At Norge har tatt det opp med fransk politisk ledelse er desto mer prisverdig

Millioner tikkende bomber

FN-personell markerer funnet av en landmine. FN samarbeider med blant annet Norsk Folkehjelp i rydding av landminer i de østlige, ikke-okkuperte områdene av Vest-Sahara.

De siste årene har viktig støtte blitt gitt fra norske myndigheter til Norsk Folkehjelp for å rydde i landminene i de østlige delene av territoriet.

I løpet av krigsårene på 70- og 80-tallet utplasserte marokkanske myndigheter gigantiske landminefelt i territoriet. Det dødelige sprengstoffet ligger fortsatt spredt rundt i ørkensanden.

«Rundt 2500 personer har vært offer for landminer og klasevåpen i Vest-Sahara siden konflikten begynte», sier Minetu Larabas Sueidat. Hun jobber på Norsk Folkehjelps kontor i flyktningleirene. Hun forklarer at det i snitt dør én person årlig av landminer.

I samarbeid med FNs Mine Action Service og en saharawisk landmineinstitusjon, rydder Norsk Folkehjelp de delene av Vest-Sahara som ikke er under marokkansk kontroll. Totalt har de ryddet 352 klasevåpenfelt og 25 landminefelt. Ifølge FN er det fortsatt 54 kjente klasevåpenfelt og 22 landminefelt som ikke er ryddet i disse områdene.

Gigantiske områder ligger fremdeles utenfor rekkevidde for de rydderne. Det aller største feltet ligger innenfor det som kalles «buffersonen» i Vest-Sahara – et belte som strekker seg langs den militære muren som Marokko bygget gjennom Vest-Sahara på 80-tallet. Muren er like lang som Norge, og deler hele territoriet i to. Buffersonen inneholder det som trolig er verdens største landminefelt, og mange tror det ligger millioner av miner langs det 2700 kilometer lange festningsverket. Da de to partene ble enige om folkeavstemning i Vest-Sahara, ble de også enige om at man ikke skal bevege seg i buffersonen.

Marokko nekter derfor for at bufferområdet skal ryddes, og ønsker verken å tilslutte seg FNs landminekonvensjon eller å samarbeide med FN i rydding av de okkuperte områdene.

«Av og til vandrer gjeterne buskap inn i bufferområdet. Det er farlig både for dyrene og gjeterne som skal hente dem inn igjen», sier Minetu.

Når det regner, flytter miner på seg, og noen flytter seg dermed fra bufferområdet ut i Polisario-kontrollerte områder, som allerede er blitt ryddet. Derfor kan det være det umulig å vite at et område er trygt, selv om det allerede er ryddet.

HVA ER EN KONVENSJON?
En konvensjon, eller en traktat, er en folkerettslig bindende avtale mellom to eller flere stater.

FNS LANDMINEKONVENSJON
FNs landminekonvensjon, som også kalles Ottawa-traktaten, forbyr bruk av antipersonellminer. Marokko er ett av tre afrikanske land som har avvist å signere konvensjonen. Polisario har på sin side tilsluttet seg en tilsvarende konvensjon for ikke-statlige aktører.

FNS TORTURKONVENSJON
FNs torturkonvensjon er en FN-traktat som trådte i kraft i 1987. Formålet er å forby enhver form for tortur og annen grusom, umenneskelig eller nedverdiggende behandling eller straff. Torturkonvensjonen er en av de viktigste internasjonale menneskerettighetskonvensjonene, og er også blant de konvensjonene som får mest oppmerksomhet. Egen komité – FNs torturkomité – har ansvar for å overvåke om signaturstatene overholder konvensjonen. Marokko har signert.

Der tortur aksepteres

Til høyre på bildet står Naama Asfari med solbriller, der han omfavner nevøer og nieser. Naama har i mange år arbeidet for menneskerettighetene i Vest-Sahara. I 2010 ble han pågrepet av politiet. Naama er en av 25 sentrale aktivister fra Vest-Sahara som var i forhandlinger med marokkanske myndigheter under den såkalte 'Gdeim Izik-protestleiren' i de okkuperte områdene i 2010.

Leiren var en fredelig demonstrasjon, der tusener av saharawier framsatte krav om menneskerettigheter og sosio-økonomiske rettigheter. Gdeim Izik-leiren ble til slutt brutt opp med vold av marokkanske myndigheter i november 2010. Naama ble dømt for å ha drept marokkanske politimenn i tumultene som fulgte. Ifølge FN ble han torturert fram til han signerte tilståelsen. Sju år senere så vi ham i et rettslokale.

Vi så Naama sitte bak en glassvegg i et rettslokale i Marokko. Han viste et fredstegn med fingrene sine, og ga tydelig inntrykk for at han takket for støtten for at vi hadde kommet for å overvære rettssaken mot ham. Naama er menneskerettighetsaktivist. Han er dømt for å ha medvirket til drap. Naama er bare en av 19 saharawiske menn som i 2017 ble dømt for å ha drept marokkanske politimenn i 2010. 41 nordmenn deltok som observatører på en rettsprosess mot Naama og hans landsmenn, som hadde sittet fengslet i hele sju år i påvente av å få sin sak framstilt for retten.

En av nordmennene som fikk overvære rettsprosessen var Mads Andenæs, professor ved Universitetet i Oslo, og tidligere leder av FNs Arbeidsgruppe for mot vilkårlig fengsling.

«Dommene var ikke basert på tilstrekkelig bevis», sier Andenæs. «Det finnes ingen tvil om at de anholdte var gjenstand for tortur. Marokko handler i strid med flere artikler i FNs torturkonvensjon», uttaler Andenæs. Han kaller rettsprosessen en «uverdigg forestilling» og sier at Marokko bryter FNs menneskerettighetserklæring.

Da han var leder for arbeidsgruppen i 2013 intervjuet han Naama og de andre fangene. Da uttrykte Andenæs sterk bekymring for at anklagene om tortur ikke hadde blitt etterforsket, og for at fangene var i en elendig helsetilstand etter runder med tortur, umenneskelig behandling og sultestreiker.

Prosessen mot gruppen anses av mange som en politisk rettssak. Anklagene mot dem har dermed et politisk mål,

snarere enn et rettslig mål. Utenfor rettslokalet sto marokkanske demonstranter og ropte hatefulle ytringer.

«I marokkanske medier kunne vi lese hvordan myndighetene hadde forhånds dømt gruppen og hausset opp stemningen. De ble portrettert som terrorister», sier Tone Sørfonn Moe, en jusstudent fra Bergen som i et halvt år fulgte rettsprosessen.

I rettslokalet ble de tiltalte konfrontert med sine politiske meninger og organisasjonstilknytning. Ifølge de marokkanske myndighetene er fangene del av en kriminell organisasjon, fordi de støtter Polisario, som er ansett som en terrororganisasjon i Marokko.

Alle de tiltalte ble under tortur tvunget til å signere tilståelser tegnet opp av de marokkanske myndighetene, der de innrømmet drap eller medvirkning til drap. Slike innrømmelser er ulovlige bevis i henhold til FNs Torturkonvensjon. Disse innrømmelsene var hovedbeviset mot dem.

I 2016 konkluderte FNs torturkomité med at Naama hadde blitt utsatt for alvorlig tortur ved arrestasjonen, og blitt tvunget til å signere en tilståelse. Han ble senere dømt til 30 år i fengsel for medvirkning til et drap som fant sted 8. november 2010 – på et tidspunkt han selv satt inne i fengsel.

«Internasjonale avtaler er ikke rettslig bindende instrumenter i mitt rettslokale, og jeg ser ikke beslutningen fra Torturkomiteen som rettslig bindende bevis», uttalte dommeren.

Kastet ut av Vest-Sahara

I 2015-2018 ble minst 122 nordmenn utvist fra de okkuperte delene av Vest-Sahara, eller nektet innreise dit. Fem nordmenn er utvist to ganger. Nordmennene protesterte på utvisningene overfor FNs spesialrapportør for menneskerettighetsforbrydere.

Å se seg over skulderen

«Det vil ta en stund før jeg slutter å se meg over skulderen. Vi var under konstant overvåkning av marokkansk politi. Resepsjonisten på hotellet ringte politiet hver gang vi gikk inn og ut. I tillegg ble rommene våre ransaket opptil flere ganger.»

Eva Berner, Fremskrittspartiets Ungdom

«Det er frustrerende å bli behandlet som en kriminell av marokkanske myndigheter når vi forsøker å møte fredelige aktivister. Likevel er vi heldige sammenlignet med de vi skulle møte, vi skal tross alt reise hjem igjen til et fritt land.»

Emilie Bersaas, AUF

«De har ikke de rettighetene vi tar for gitt her i Norge, som å si hva de vil og å demonstrere.»

Morten Hønsi Følling, Hordaland Unge Høyre

«Vi hadde så lyst til å dra dit og vise saharawiene at vi støtter dem og for å lære om saken. Men vi hadde jo ikke nubblesjans til å komme inn.»

Heidi Bergestig, 1. nestleder i Industri Energi studentutvalg, etter at hun hadde forsøkt å komme inn i Vest-Sahara to år på rad

«Vi er inne i vår nittende time på buss nå. Vi fikk ingen god forklaring, ikke tilgang på mat eller toalett. De tok masse bilder av oss og puttet oss på en tom buss mot Agadir.»

Sunniva Folgen Høiskar, Studentenes og Akademikernes Internasjonale Hjelpesfond (SAIH) i SMS til Agderposten

«Til slutt kom det en pansret minibuss med politimenn. De var fullt bevæpnet, med skuddsikker vest og MP5-automatvåpen rundt magen og ba oss dra. Fra da av hadde vi sivilpoliti som fulgte etter oss gjennom hele natten og den påfølgende dagen. Hver gang vi stoppet stod det en bil både foran og bak oss. De fløyta og vifta på oss, slik at vi måtte kjøre videre. De hadde full kontroll på hvor vi var til enhver tid. Vest-Sahara er verdens mest undertrykte land. Det burde bli lagt internasjonalt press på Frankrike og Marokko for å gjennomføre folkeavstemningen.»

Ådne Madsen, Hordaland Unge Høyre

«Vi forsøkte de tre ulike veiene fra Marokko til Vest-Sahara i leiebil, men samtlige veier ble fysisk sperret, og utelukkende for å stoppe oss. Det må ha vært over hundre politimenn og militære involvert for å hindre fem norske ungdommer å kjøre for langt sør.»

Theodor Barndon Helland, FrP, nå vararepresentant på Stortinget

«Det gjør inntrykk å høre hvordan saharawiske studenter på universiteter i Marokko må tilpasse seg marokkanske 'sannheter'. Om de motsetter seg, risikerer de å ikke få graden sin. Etter over 40 år med okkupasjon er det fortsatt ikke blitt bygget et universitet i Vest-Sahara.»

Jone Trovåg, Norsk Studentorganisasjon, etter møte med saharawiske studenter i Agadir

«Vi mener det er viktig å dokumentere hva som foregår i et land der norske selskaper profiterer på en virksomhet som ikke er akseptabel. Nå får vi dessverre ikke noe informasjon ut om forholdene i landet. Vi ble stoppet av politiet før vi kunne kjøre videre inn i landet. De vil ikke at det skal komme informasjon ut fra Vest-Sahara.»

Snorre Sandberg, Akershus Høyres studenter

«Det er så åpenlyst at noe er veldig galt i Vest-Sahara. For å besøke en saharawisk student på et lærested i Marokko, måtte vi ta taxi ut av byen. Der gikk vi av på en bensinstasjon, før vi vandret rundt i fem kvartaler etter en avtalt rute. Til slutt ble vi møtt av hennes venn, som i sin tur tok oss med på en langtur - innen vi ble smuglet inn i studentleiligheten.»

Oda Sofie Heien Larsen, Sosialistisk Ungdom

«I Israel-Palestina, som jeg har besøkt tidligere, har jeg hatt mulig til å reise rundt og åpent snakke med folk på begge sider av konflikten. Men Vest-Sahara er annerledes. Her er det bare det marokkanske perspektivet som får komme fram.»

Kristian Sveistrup, KrF

«Det er ironisk at bergenske rederier som deltar i Marokkos plyndring av Vest-Sahara får besøke territoriet, men at vi som skal besøke befolkningen ikke får lov.»

Håkon Randgaard Mikalsen, leder, Studentparlamentet i Bergen

«Vi glemte oss inne på kafeen fordi politiet visste vi hadde bilder og video. Derfra sendte vi ut så mye materiale vi klarte. Vi ble redde på vegne av de som sto igjen ute på gaten. Vi så sivile saharawier ble slått av politiet.»

Emilie Enger Mehl, Senterungdommen, nå Stortingsrepresentant for Senterpartiet. Mehl var i 2015 en av de siste nordmenn som har fått oppholde seg i Vest-Sahara uten å bli deportert

DERFOR BLIR NORDMENN UTVIST

Marokkansk politi oppgir ulike grunner til nekte å slippe nordmenn inn i okkuperte Vest-Sahara:

- Fare for terrorisme (det har aldri vært terrorisme i Vest-Sahara)
- Konfidensielle begrunnelser som bare politiet vet om
- Leiebiler får ikke lov til å reise så langt sør
- Fordi El Aaiún i Vest-Sahara er en stor by hvor man kan gå seg vill (det er en svært liten by)
- Gatekamper og sikkerhetshensyn
- Fordi det er mye finere i Agadir og det er fine hoteller å besøke i Marrakech
- Gud har sagt det
- En stor gruppe besøkende nordmenn har laget en «situasjon» lengre sør som gjør det umulig å håndtere flere besøkende nordmenn
- Politiske besøk er ikke tillatt
- Dårlig vær (det var meldt stabilt solskinn i flere uker framover)
- Fordi nye reguleringer er blitt innført
- Fordi veiene er stengt (det var de ikke)
- Fordi det er forbudt å dra til El Aaiún
- Det er bare slemme og onde folk i sør
- Nordmenn og svensker får ikke oppholde seg «i Marokko», og «nordmenn er ikke velkommen i Sør-Marokko»

‘Venner’ til besvær

Utenfor Spanias ambassade i Oslo demonstrerer saharawiske flyktninger. Som tidligere kolonimakt i Vest-Sahara, har Spania egentlig en forpliktelse til å avkolonisere territoriet. Men de gjør det motsatte. Som en nær alliert av Marokko, er Spania delaktige i å finansiere Marokkos fortsatte tilstedeværelse i Vest-Sahara gjennom en fiskeriavtale som EU-domstolen har funnet å være i strid med folkeretten. Spania er også ett av fem land som gjennom ‘Vennegruppen for Vest-Sahara’ legger fram utkastet for de årlige sikkerhetsrådsresolusjonene.

Å forhandle fram resolusjoner i Sikkerhetsrådet krever forarbeid. For å få framgang i kompliserte saker, opprettes ofte noe som kalles Vennegrupper. Disse består av land som har tilknytning til konflikten, og normalt med en forankring i Sikkerhetsrådet.

I Vest-Sahara-spørsmålet sitter Vennegruppen, ‘Group of Friends of Western Sahara’, med betydelig makt over hvordan FN håndterer konflikten. Hovedoppgaven til vennegruppen er å skrive utkast til resolusjoner og forberede dokumenter som Sikkerhetsrådet skal vedta. Problemet ved Vest-Sahara-konflikten er at ‘Vennegruppen for Vest-Sahara’ består hovedsakelig av venner av Marokko. Det skulle egentlig ikke vært sånn.

Vennegrupper har bidratt til FN-generalsekretærens konfliktløsningsarbeid ved flere anledninger tidligere. I konflikten om El Salvador var for eksempel FN-ambassadørene til Spania, Venezuela, Mexico og Colombia aktive fram mot signeringen av avtalen som ledet til en fredelig løsning på konflikten i landet. Andre konflikter hvor det har blitt oppnevnt vennegrupper er Guatemala, Haiti, Øst-Timor og Georgia.

Vennegruppen for Vest-Sahara – eller for Marokko, avhengig av hvordan man ser det – ble først opprettet i 1993. På 90-tallet, den gangen det var framgang i forhandlingene, var gruppen bredt sammensatt, og besto blant annet av land som var allierte av Vest-Sahara. Utover det neste tiåret, ble imidlertid gruppen redusert til å bestå utelukkende av Frankrike, USA, Russland, Storbritannia og Spania.

«Sammensetningen [i vennegruppen] reflekterer ikke spennvidden i perspektivene på Vest-Sahara», kritiserte New Zealand i en stemmeforklaring nylig. Vennegruppen bidrar

bare «til å opprettholde konflikten snarere enn til å løse den», har en tidligere FN-megler uttalt.

Storbritannia og Russland er landene i gruppen som nå tydeligst forsvare folkeretten og menneskerettighetene i Vest-Sahara. De øvrige tre er enten likegyldige eller pro-marokkanske. Gruppen inneholder ingen medlemmer fra Den afrikanske union, som har støttet Vest-Saharas rett til selvbestemmelse sterkest. De fleste av de såkalte ‘vennene’ er altså bedre venner med Marokko enn med Vest-Sahara.

En viktig kritikk er at i Vest-Saharas vennegruppe ligger makten i stor grad hos de samme som har makten i FN, da fire av medlemmene (Frankrike, Storbritannia, Russland og USA) allerede sitter i Sikkerhetsrådet. Sikkerhetsrådsresolusjonene om Vest-Sahara er derfor i praksis allerede vedtatt på bakrommet før de i det hele tatt legges frem for flertallet av medlemsstatene i Sikkerhetsrådet. Det er heller ingen åpenhet rundt debattene som foregår ‘vennene’ imellom.

Flere spør seg hvor demokratisk systemet er når FN utvikler resolusjoner i en konflikt som Vest-Sahara. Jobber vennegruppen egentlig for rettighetene til Vest-Saharas folk? Det har vært foreslått flere ganger at Vennegruppen for Vest-Sahara bør utvides slik at venner av Vest-Sahara faktisk får bli med i gruppen. Dette skal ha blitt avvist av Frankrike, som har den sterkeste stemmen i gruppen.

«Når det gjelder denne vennegruppen, er den i utgangspunktet, så vidt jeg har forstått, en lukket gruppe. Men vi kan selvsagt se på om denne gruppen er interessert i å utvide med medlemskap også i land som inntar den holdningen som Norge gjør i Vest-Sahara-spørsmålet», har Norges tidligere Utenriksminister Børge Brende uttalt.

Stuck FN-reform

Med jevne mellomrom oppstår internasjonale konflikter der FN ikke evner å gripe inn. Årsaken kan være at organisasjonen består av stater med motstridende interesser eller at ett eller flere stater i Sikkerhetsrådet er nær alliert med landene som ligger i konflikt.

I flere år har man forsøkt å reformere organisasjonen. Reformene skal skje på ulike fronter, men det er endring av det aller øverste organet, Sikkerhetsrådet, som har vekket mest interesse. Alle FN-statene er enige om at noe må gjøres med Sikkerhetsrådet, men de klarer bare ikke å bli enige om hvordan. For å gjøre det enda vanskeligere, har hvert av de fem faste medlemmene i Sikkerhetsrådet det siste ordet når en ny struktur skal avgjøres.

FNs Sikkerhetsråd har hovedansvaret for å bevare fred og sikkerhet i verden. Rådet er det eneste organet i FN som kan vedta bruk av militær makt, og alle medlemsstater har plikt til å etterleve rådets beslutninger. Dette gjør at avgjørelsene tatt i Sikkerhetsrådet utgjør forskjellen på et FN som står som passiv tilskuer og et FN som handler.

Verden har forandret seg mye siden FN og Sikkerhetsrådet først ble opprettet like etter andre verdenskrig. Statene i Sikkerhetsrådet – seierherrene fra andre verdenskrig – er ikke lenger de eneste stormaktene internasjonalt. Hvorfor sitter for eksempel ikke India, Tyskland, Japan eller Brasil i rådet? Hvorfor ingen fra Afrika eller Latin-Amerika? Samtidig er antall stater i verden fordoblet siden krigens dager. Mange mener at Sikkerhetsrådets avgjørelser derfor verken er representative eller legitime.

Men de gamle maktstrukturene har vist seg vanskelig å røske opp i, og diskusjonen om reform av rådet har pågått i en årrekke. En egen arbeidsgruppe ble nedsatt av Generalforsamlingen allerede i 1993 for å se på hvordan Sikkerhetsrådet kan reformeres. Et flertall av FNs medlemsstater har ytret ønske om at Sikkerhetsrådet utvides med flere medlemmer – og dette har vært hovedlinjene i diskusjonen. Flere forslag har også handlet om at det skal være flere permanente medlemmer med vetorett.

Om dette skjer, vil rådet åpenbart bli mer representativt for verdens medlemsstater. Men at flere stater enn i dag får mulighet til å blokkere resolusjoner gjennom vetoretten, gjør sannsynligvis bare rådet enda mindre effektivt enn det allerede er i dag.

Ingen av forslagene rører ved den omstridte vetoretten som de faste medlemslandene i Sikkerhetsrådet nå nyter.

Mangelen på veto-debatt forsvares av og til gjennom statistikk som viser at vetoretten sjelden har blitt brukt siden den kalde krigens slutt. Å vise til denne statistikken vil være misvisende siden mange spørsmål aldri blir fremmet i Sikkerhetsrådet hvis det er grunn til å vente at et av landene vil legge ned veto. I Vest-Sahara-saken løses for eksempel alle saker på bakrommet av den såkalte ‘vennegruppen’, før det i det hele tatt legges fram i Sikkerhetsrådet.

Alle mener at Sikkerhetsrådet må endres. Man klarer bare ikke bli enige om hvordan. I mellomtiden vokser en ny generasjon opp i flyktningleirene i Algerie.

I mange land der man ikke har elektroniske valgsystem, fargelegger man pekefingeren i valglokalet for å hindre at velgere kan komme tilbake å stemme flere ganger samme dag. En blåarget pekefinger symboliserer ofte valg.

Ettersom ingen norske ungdomspartier har fått slippe inn i okkuperte Vest-Sahara, reiste i stedet sju representanter fra ungdomspartiene til Vest-Saharas flyktningleirer i Algerie i 2018. Norske partier krever at Vest-Saharas folk skal få velge sin egen framtid.

F.v: Sondre Hansmark Persen, leder av Unge Venstre, Ada Arnstad, leder av Senterungdommen, Martine Tønnessen, leder av KrFU, Andrea Sjøvoll, leder av Sosialistisk Ungdom, Linn-Elise Øhn Mehlen, leder av Rød Ungdom, Hedvig Heyerdahl, sentralstyre i Unge Høyre, Ingrid Endrerud, internasjonal leder AUF.

«Regjeringen sier at folkeretten skal være bærebjelken i norsk sikkerhetspolitikk, men samtidig unnlater vi å protestere når den brytes. Norge kan ikke stole på at FN gjør jobben alene. Det er på tide at Vest-Saharas folk får bestemme fritt over sitt lands fremtid gjennom en folkeavstemning.»

Hedvig Heyerdahl, sentralstyre, Unge Høyre

«Det er ubegripelig at FN ikke har klart å avkolonisere alle kolonier. Ingen er fri før alle er fri.»

Ingrid Endrerud, internasjonal leder, AUF

«Det er sterkt å møte ungdommer som midt i all håpløsheten jobber for å forbedre sine levekår og som kjemper for frihet – med fredelige midler.»

Linn-Elise Øhn Mehlen, leder, Rød Ungdom

«Alt i flyktningleirene er konstant, men midlertidig. De lever fra hånd til munn, på nødhjelp og omtanke fra omverdenen. Og det har de gjort i 40 år, uten mulighet til å komme seg ut av det. Det gjorde inntrykk å se at penger fra Norge har gått til mathjelp som monner, til pasienter som ikke får næringen de trenger fra FNs høykommissær for flyktninger.»

Martine Tønnessen, leder, Kristelig Folkepartis Ungdom

«Over 100 ganger på 50 år har FN sagt at Vest-Saharas folk har rett til selvbestemmelse men det har ikke ført til handling. Verdenssamfunnet har sviktet prinsippet om folkestyre, nå må Norge gå foran for retten til selvbestemmelse.»

Ada Arnstad, leder Senterungdommen

«Okkupasjonen av Vest-Sahara er ulovlig og må opphøre snarest. Norske myndigheter bør yte et sterkere press mot marokkanske og franske myndigheter.»

Bjørn-Kristian Svendsrud, formann, Fremskrittspartiets Ungdom

«Det er frustrerende å se hvordan enkelte stater løfter menneskerettigheter i det ene øyeblikket, men overser dem fullstendig i Vest-Sahara i det andre. At et land som Frankrike, landet som forfekter 'frihet, likhet og brorskap', setter egne interesser og profitt foran i Vest-Sahara er uakseptabelt.»

Andrea Sjøvoll, leder, Sosialistisk Ungdom

«Marokko må oppheve blokaden av Vest-Sahara og tillate at parlamentarikere, journalister, menneskerettighetsaktivister og andre internasjonale observatører får bevege seg fritt.»

Hulda Holtvedt, talsperson, Grønn Ungdom

«Det er bra at skiftende norske regjeringer har frarådet næringsliv i okkuperte Vest-Sahara. Handel er bra, men i Vest-Sahara fører den til å forlenge konflikten.»

Sondre Hansmark Persen, leder, Unge Venstre

RIKE, MEN FATTIGE

På fiskehavna i Vest-Sahara er det et yrende liv. Hundrevis eller tusenvis av mennesker losses og forhandler om fisken som akkurat har blitt fraktet inn fra de kokende fiskefeltene utenfor Vest-Saharas kyst. Fiskeindustrien spiller en nøkkelrolle i Marokkos bosettingspolitikk.

De aller fleste ansatte i industrien er folk fra Marokko – ikke fra Vest-Sahara. Territoriet er svært rikt på naturressurser, og det pågår en rivende utvikling der – samtidig som saharawiene går arbeidsløse.

Marokko bruker industrien både for å få inntekter og politiske seire. For eksempel lar Marokko både EU og Russland få fiske langs kysten av de

okkuperte områdene, og kan sannn gi et inntrykk av at disse landene anerkjenner okkupasjonen. «Internasjonale avtaler med Marokko som ikke ekskluderer 'marokkansk Sahara' bekrefter at området er marokkansk», uttalte en marokkansk informasjonsminister.

Inntektene fra næringsaktiviteten forsvinner i lommene på marokkanske myndigheter og marokkanske bosettere. Ved at arbeidsplassene i området går til marokkanske bosettere blir det stadig vanskeligere å løse konflikten.

Fosfatgruvene, som er med på å forsyne det internasjonale jordbruket med råvaren til kunstgjødselproduksjon, er den desidert største industrien.

Mulighetene for oljefunn utenfor kysten av okkuperte Vest-Sahara har, som så mange andre steder i verden, skapt

interesse hos investorer verden over. Flere internasjonale selskaper har drevet oljeleting langs kysten av Vest-Sahara.

FNs Sikkerhetsråd har ikke vedtatt sanksjoner mot næringsliv i Vest-Sahara, slik de for eksempel gjorde da Namibia var okkupert av Sør-Afrika. Men Generalsekretærens rettsstjef har slått fast at det vil være folkerettsstridig å drive næringsaktiviteter dersom saharawiene selv ikke ønsker det. Av samme grunn fraråder Utenriksdepartementet norske selskaper å operere i området.

«Dessverre er det i Europa bare Nederland og Norge som har gått inn for den type restriktive tiltak. Det vil være viktig å få med seg andre land hvis det skal bli et effektivt press overfor Marokko», uttalte Norges utenriksminister Børge Brende i 2014.

Åpent brev: Forsvar menneskerettighetene i Vest-Sahara

Til utenriksminister Ine Marie Eriksen Søreide

Oslo, 25. mai 2018

Undertegnede organisasjoner representerer alle ungdomspartier og et bredt spekter av norsk sivilsamfunn. Vi skriver til deg med en appell om at Regjeringen forsvarer menneskerettighetene og folkeretten i Vest-Sahara, og sikrer økt humanitær bistand til norske organisasjoners arbeid i flyktningleirene.

De siste tre årene har totalt 122 nordmenn blitt utvist fra, eller blitt forhindret innreise til, de okkuperte delene av Vest-Sahara. 115 av disse var medlemmer av én eller flere av de undertegnede organisasjonene. Blokkaden som Marokko har satt for innreise illustrerer behovet for uavhengig menneskerettighetsrapportering. Vi er derfor svært glade for at Regjeringen har tatt opp spørsmålet om menneskerettigheter i Vest-Sahara med franske myndigheter.

Som et lite land er Norge avhengig av at grunnleggende folkerettslige prinsipper respekteres. «Folkeretten er førstelinjeforsvaret vårt. Norge skal stå først når folkeretten må forsvares. I prinsipp og med handling», uttrykte du godt tidligere i år. Nå som Norge sikter seg inn mot en plass i FNs Sikkerhetsråd, mener vi det avgjørende at Norge gjør dette uten unntak. Globale kjøperegler mellom stater må gjelde alle, og Norge må ikke fire på universelle prinsipper av hensyn til Norges eller våre alliertes egne interesser.

Selvbestemmelsesretten er et såkalt *erga omnes*-prinsipp i folkeretten. Det betyr at enhver stat i verden, inkludert Norge, er forpliktet til å arbeide for at den respekteres og at den ulovlige okkupasjonen opphører. Det er ikke tilstrekkelig å si at man «støtter FN-sporet». FN-sporet er fastlåst og Sikkerhetsrådet gir ikke den politiske støtten til forhandlingene som spesialutsendingene har bedt om. Alle initiativer skytes ned av Marokkos allierte, Frankrike.

Retten til selvbestemmelse er en menneskerett (jf Generaladvokaten til EU-domstolen, 10. januar 2018). Det følger med retten til selvbestemmelse at man skal ha mulighet til å velge uavhengighet (jf ICJ-domstolen om Kosovo, 2010).

Siden 2007 har FNs Sikkerhetsråd anmodet partene i konflikten, Marokko og Polisario, om å finne en løsning i fellesskap som sørger for gjennomføringen av selvbestemmelsesretten. Den åpenbare utfordringen er at Marokko ikke ønsker en slik løsning. Marokko avviser premisset fra Den internasjonale domstolen i Haag, EU-domstolen og

alle stater i verden – at Vest-Sahara er et ikke-selvstyrt territorium under avkolonisering. Selv om MINURSOs arbeid med identifikasjon av stemmeberettigede er ferdig, hevder Marokko at en folkeavstemning er umulig.

Marokko har siden 2012 nektet å delta i FN-samtaler. Marokko har også nektet FNs spesialutsending og generalsekretær besøk til territoriet. Marokko holder politiske fanger i fengsler på sitt eget territorium, i strid med Genèvekonvensjonene, og forhindrer en utvidelse av MINURSO-mandatet til å inkludere menneskerettighetsrapportering, FNs Sikkerhetsråd gjøres fullstendig handlingslammet av Frankrike. Polisario har hele tiden ytret at de er rede til å inngå i samtaler om selvbestemmelse.

Marokko har mektige allierte på sin side, Polisario har folkeretten. I dette skjæringspunktet holder det ikke å si at «Norge støtter FN». Norge må aktivt forsvare folkeretten og menneskerettighetene. Det er bare én vei til reelle samtaler: Det må legges et økt politisk press på den sterke parten, som attpåtil bryter folkeretten.

Vi mener det er avgjørende at Norge omtaler Marokkos ulovlige tilstedeværelse i Vest-Sahara med folkerettslige termer. Dette må gjøres på en like entydig og prinsippfast måte som det ble gjort under Norges tidligere deltakelse i Sikkerhetsrådet i 2001–2002. Norge har tretti års tradisjon med å omtale de vestlige delene av det ikke-selvstyrte territoriet Vest-Sahara som et annektert og okkupert territorium. Tidligere Høyre-ministre har formulert seg godt med folkerettslige termer på det marokkanske nærværet. Dagens regjering bør fortsette å følge det som har ligget fast som norsk politikk. For eksempel uttalte Finansdepartementet under Per-Kristian Foss (2005) at «Marokko har i en årrekke, til tross for sterk fordømmelse fra FN, okkupert Vest-Sahara» og at næringsliv i territoriet «kan bidra til å legitimere Marokkos suverenitetskrav og dermed undergrave FNs fredsprosess».

Vi verdsetter at Norge fraråder næringsliv i Vest-Sahara og er enig i vurderingen fra Utenriksministeren i 2014 om at det er viktig å få med seg andre land i å følge norsk frarådning. Vi ønsker å oppfordre Regjeringen i slike vurderinger til å anvende termer som er i tråd med EU-domstolens dom av 21. desember 2016 om EU-Marokkos handelsrelasjoner (og særlig paragraf 106). Dommen fastslo at det er samtykket til Vest-Saharas 'folk' som er avgjørende. De to termene 'folk' og 'lokalbefolkning' har svært ulike innhold.

De undertegnede organisasjonene anmoder regjeringen om:

- å arbeide opp mot FNs Sikkerhetsråd for at det introduseres en permanent mekanisme for overvåkning av menneskerettighetssituasjonen i Vest-Sahara;
- å videreføre den gode folkerettsterminologien fra skiftende norske regjeringer – og fra den gangen Norge satt i Sikkerhetsrådet sist – om at Marokko har 'annektert' og 'okkupert' deler av det ikke-selvstyrte territoriet;
- å ta initiativer til at 'Group of Friends of Western Sahara' utvides til også å inkludere stater som er venner av Vest-Sahara;
- at man i sin kommunikasjon med norsk næringsliv i okkuperte Vest-Sahara anvender termer som er i tråd med EU-domstolens dommer i 2016 (særlig paragraf 106) og 2018, slik at kravet for lovlighet i operasjoner i Vest-Sahara er at territoriets folk (ikke befolkning), har avgitt sitt samtykke;
- å arbeide for at andre stater fraråder næringsliv i Vest-Sahara, slik regjeringen har uttrykt er ønskelig;
- å videreføre og øke støtten til humanitære prosjekter i flyktningleirene og landminerydding i Vest-Sahara gjennom norske organisasjoner;
- å fremføre Norges bekymringer om Spanias menneskerettslige ansvar i å forsvare saharawienes rett til selvbestemmelse i den kommende behandlingen av Spania i Menneskerettighetsrådets Universal Periodic Review i 2020, spesifikt i lys av spanske domstolers klargjøring av at Spania fortsatt er *de jure* administrasjonsmakt i Vest-Sahara;
- å ta opp med våre nærmeste allierte i EU at EU-domstolens beslutninger om europeisk-marokkansk handel må respekteres, og at EU ikke inngår handels- og fiskeriavtaler gjeldende Vest-Sahara i strid med EU-retten;
- å kreve at Marokko løslater saharawiske politiske fanger, respekterer FNs Torturkonvensjon, tilslutter seg Landminekonvensjonen og samarbeider med FN i rydding av landminer i territoriet;
- å tydelig uttrykke overfor Marokko at dets okkupasjon må opphøre og at Marokko må delta i fredssamtaler om hvorledes saharawienes rett til selvbestemmelse kan respekteres.

Ingen løsning av Vest-Sahara-konflikten vil være bærekraftig om den ikke tar høyde for de legitime aspirasjonene til Vest-Saharas folk. Dette kan bare skje gjennom en fri, demokratisk folkeavstemning arrangert av FN, og på bakgrunn av den identifikasjon av stemmeberettigede som FN allerede har konkludert.

Å unnlate å stå tydelig opp for et folk som bruker fredelige midler og internasjonale domstoler til forsvar for sin legitime sak, sender et uheldig signal om at fredelige metoder for konfliktløsning ikke lønner seg.

Kopi sendt til: Stortingets Utenrikskomité

Et svar på dette brevet kan sendes til info@ungehoyre.no

Med vennlig hilsen

AUF, Mani Hussaini, leder
Changemaker, Tuva Krogh Widskjold, leder
Fellesrådet for Afrika, Johan N. Hermstad, daglig leder
FN-sambandet, Anne Cath da Silva, generalsekretær
FN-studentene, Anna G. Tallerud, leder
FO-studentene, Lene Fauskanger, leder
Fremskrittspartiets Ungdom,
Bjørn-Kristian Svendsrud, formann
Grønn Ungdom, Hulda Holtvedt og Ola Eian, talspersoner
Høyres Studenter, Hedvig Heyerdahl, leder
Industri Energi Ung, Karl Ruben Gaasø, leder
KFUK-KFUM Global, Fredrik Glad-Gjernes, utenlandssjef
Kristelig Folkepartis Ungdom, Martine Tønnessen, leder
Landsrådet for Norges barne- og ungdomsorganisasjoner (LNU), Rode Hegstad, styreleder
Mellomkirkelig råd for Den norske kirke, Berit Hagen Agøy, generalsekretær
Norges Kristelige Studentforbund, Ingvild Yrke, leder
Norsk Målungdom, Fredrik Hope, leder
Norsk Studentorganisasjon, Mats Johansen Beldo, leder
Press - Redd Barna Ungdom, Øystein Kolstad Kvalø, leder
Raftostiftelsen, Jostein Hole Kobbeltvedt, daglig leder
Rød Ungdom, Tobias Drevland Lund, leder
SAIH, Beathe Øgård, leder
Senterungdommen, Ada Arnstad, leder
Sosialistisk Ungdom, Andrea Sjøvoll, leder
Støttekomiteen for Vest-Sahara, Erik Hagen, daglig leder
Unge Høyre, Sandra Bruflot, leder
Unge Venstre, Sondre Hansmark Persen, leder

Les mer om organisasjonene våre på

ISBN Trykk: 978-82-999726-5-9
Digital: 978-82-999726-4-2

www.auf.no

www.changemaker.no

www.fo.no/fostudentene

www.fpu.no

www.gronningdom.no

www.industrienergi.no

www.krfu.no

www.saih.no

www.senterungdommen.no

www.student.no

www.su.no

www.rødungdom.no

www.ungehoyre.no

www.ungevenstre.no

www.vest-sahara.no

Les mer om Vest-Sahara på

www.vest-sahara.no

Les mer om FN på

www.fn.no og www.un.org

Marokko har bygget verdens største landminefelt gjennom territoriet de holder under okkupasjon. Festningsverket er like langt som Norge.